SVERIGES RIKSDAG

Motion till riksdagen 2026/27:2014

av Robert Olesen (S)

Kollektivavtal vid offentlig upphandling

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör verka för att förändra lagstiftningen så att det blir möjligt att ställa krav på svenska kollektivavtal vid offentlig upphandling och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Den svenska arbetsmarknadsmodellen bygger på att arbetsmarknadens parter genom kollektivavtal kommer överens om löner, arbetsvillkor och andra grundläggande förutsättningar på arbetsmarknaden. Kollektivavtalen är en viktig grund för trygga anställningar, god arbetsmiljö och rättvis konkurrens mellan företag.

Trots detta är möjligheterna att ställa krav på kollektivavtal vid offentlig upphandling begränsade. Enligt nuvarande lagstiftning kan stat, kommuner och regioner ställa krav på vissa arbetsrättsliga villkor som motsvarar nivåerna i svenska kollektivavtal. Däremot är det inte tillåtet att generellt kräva att ett företag ska vara bundet av kollektivavtal för att få delta i en offentlig upphandling. Detta innebär en begränsning i möjligheterna att säkerställa att offentliga medel används på ett sätt som stärker den svenska arbetsmarknadsmodellen.

Varje år upphandlar den offentliga sektorn varor, tjänster och entreprenader för mycket stora belopp. Dessa skattemedel ska inte bidra till lönedumpning, osund

konkurrens eller bristande arbetsmiljö. Tvärtom bör offentlig upphandling användas som ett verktyg för att främja seriösa företag och trygga arbetsvillkor.

Särskilt allvarlig är situationen inom branscher där arbetslivskriminalitet, osäkra anställningar och bristande arbetsmiljö förekommer. Arbetsolyckor med dödlig utgång visar att arbetet för en tryggare arbetsmiljö måste prioriteras. Företag som konkurrerar genom låga löner, bristande säkerhet eller försämrade arbetsvillkor ska inte kunna skaffa sig fördelar i upphandlingar som finansieras med skattemedel.

Det är också viktigt att motverka att arbetstagare från andra länder utnyttjas genom löner och arbetsvillkor som ligger långt under vad som gäller på den svenska arbetsmarknaden. Den grundläggande principen måste vara att lika arbete ska utföras på likvärdiga villkor, oavsett varifrån arbetstagaren kommer.

Kollektivavtal handlar inte enbart om lön, semester och arbetstid. De reglerar också viktiga frågor som tjänstepension, försäkringar, ersättningar och andra anställningsvillkor. Att enbart kunna ställa krav på vissa delar av kollektivavtalen är därför inte alltid tillräckligt för att säkerställa goda och rättvisa arbetsvillkor.

Den nuvarande ordningen begränsas bland annat av EU-rättens upphandlingsprinciper. Regeringen bör därför ta initiativ till att pröva och förändra det nationella regelverket samt vid behov verka för förändringar på EU-nivå som gör det möjligt att ställa krav på svenska kollektivavtal vid offentlig upphandling. En sådan förändring måste utformas med respekt för den svenska arbetsmarknadsmodellen, EU-rätten och arbetsmarknadens parters självständighet.

Samtidigt behöver möjligheterna till uppföljning och kontroll av arbetsrättsliga villkor stärkas. Krav som ställs i offentliga upphandlingar måste också efterlevas, såväl hos huvudentreprenörer som hos underentreprenörer.

Det offentliga ska vara en förebild som arbetsgivare och beställare. Företag som erbjuder sina anställda goda arbetsvillkor och tar ansvar för arbetsmiljön ska inte missgynnas i konkurrensen med företag som pressar kostnader genom sämre villkor. Ordning och reda på arbetsmarknaden ska gälla även när arbetet utförs på uppdrag av det offentliga. Skattepengar ska gå till seriösa företag, inte till lönedumpning och osund konkurrens.

Mot denna bakgrund bör regeringen verka för att förändra lagstiftningen så att det blir möjligt att ställa krav på svenska kollektivavtal vid offentlig upphandling.

Robert Olesen (S)